

To jsou | This is

podzim / zima
autumn / winter
2017

PARDUBICE

V křížovkách jsme světová jednička

We Czechs are the best
in the world at crosswords

JIŘÍ ZVOLÁNEK JE NEJEN MISTREM REPUBLIKY, ALE TAKÉ NOSITELEM NEJVÝŠÍCH VYZNAMENÁNÍ ČESKÉHO SVAZU HÁDANKÁŘŮ A KRÍŽOVKÁŘŮ. ZA DLOUHOLETÉ AKTIVITY V KRÍŽOVKÁŘSKÉM HNUTÍ OBDRŽEL BRONZOVÝ, STŘÍBRNÝ A ZLATÝ OTAZNÍK.

JIŘÍ ZVOLÁNEK IS NOT ONLY THE NATIONAL CHAMPION – HE HAS ALSO WON THE MOST CHERISHED HONOURS AWARDED BY THE CZECH PUZZLE AND CROSSWORD ASSOCIATION, INCLUDING THE BRONZE, SILVER AND GOLD QUESTION MARKS FOR HIS MANY DECADES OF TIRELESS EFFORT.

O tom, že Pardubice mají skvělé sportovní i kulturní podhoubí, svědčí řada zvučných jmen i sportovních akcí známých daleko za hranicemi České republiky. Můžeme se chlubit tituly pardubických hokejistů, basketbalistů či florbalistů, divadlem, filharmonií, Velkou pardubickou či Zlatou přílbou. Ale žijí tu mezi námi i lidé úspěšně se věnující méně nápadným, přesto známým a oblíbeným disciplínám. Například tvorbě a luštění krížovek.

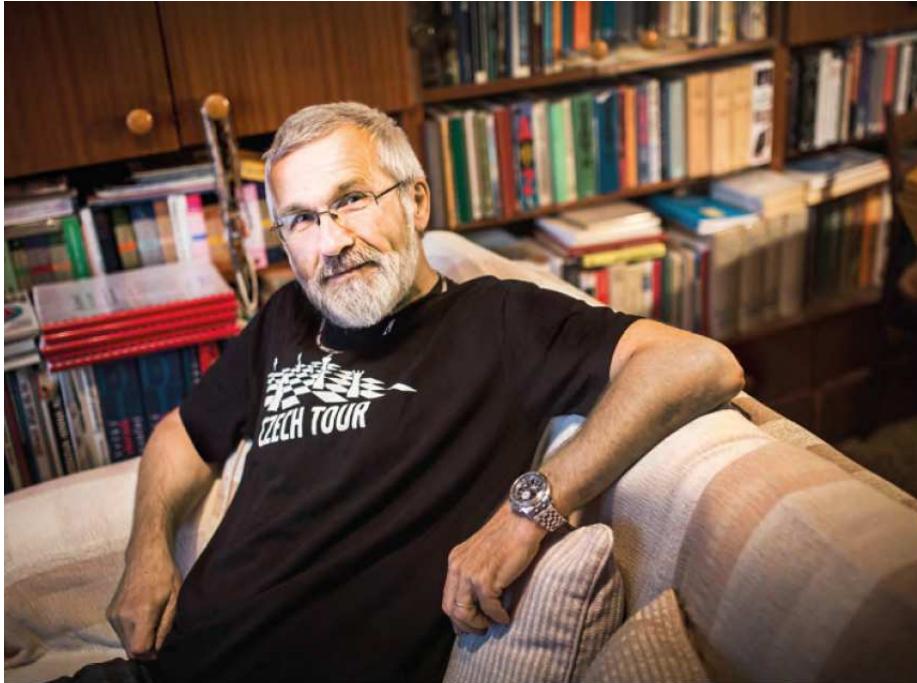
Pardubice's credentials as a city of sport and culture are well known – and we have many world-renowned champions to prove it! From our ice hockey stars to our basketball and floorball teams, our theatre and orchestra, our great horse-racing heritage and the Golden Helmet speedway event. But Pardubice is also home to champions in other sports and pastimes which may have a lower profile, but are still hugely popular. One such pastime is crossword-solving.

Že je to spíše „fotelová“ zábava pro seniory? Dvojnásobný mistr ČR v luštění krížovek a autor řady „luštěnek“ všechno druhu Jiří Zvolánek, řečený Jirka Krížovka, by s vámi určitě nesouhlasil. „To je opravdu předsudek. Já jsem s krížovkami začínal jako kluk a vydřelo mi to až do důchodového věku. A o tom, že luštění dnes přitahuje lidi všech věkových kategorií, svědčí i má zkušenosť z mezinárodního festivalu šachu a her Czech Open Pardubice. Jako ředitel krížovkářské sekce tu každoročně vedle sebe vidám luštění lidí nejrůznějších národností, věku, povolání, od dětí po seniory, muže i ženy,“ říká Jiří Zvolánek, který svůj život spojil s největším festivalem šachu a her na světě již před čtrnácti lety. „Celou soutěž absolvují pouze se svojí dorou Janou, která je výborně jazykově vybavená. Každoročně nás v červenci čeká, na rozdíl od Beatles, hned několik perních dnů, od autorství a korektury přes vlastní akci, po ní troji kontrola několika stovek řešení, luštění jmen cizinců, vytváření výsledkových tabulek a zprávy, až po závěrečný bonbónek – vyhlášování vítězů,“ dodává.

Sestřihodinovému maratonu luštění krížovek, osmisměrek, sudoku a kakuro předchází náročná příprava. Vytvořit jednu krížovku trvá řadu hodin, na Czech Open se musí návíc počítat s jazykovou bariérou, proto vznikají i ruské a anglické verze osmisměrky, sudoku i kakuro. Vždyť luštění přicházejí lidé z celého světa, například jen letos se do luštění zapojilo 464 lidí ze šestnácti zemí. Další si materiály odnášeli s sebou domů. „O to víc ně to baví,“ říká Zvolánek, který pro Czech Open připravuje speciální osmisměrky tvořené výhradně ze jmen šachistů, kdy v tajence je pochopitelně další šachista. „To pro mne bývá asi největší oříšek v tvorbě,“ připouští. „Už mám sice vytvořený jakýsi svůj soukromý slovník tisíců jmen šachistů řazený podle abecedy i počtu písmen v příjmení, ale i tak někdy prostě

You might think crosswords are something for the more mature citizens among us – but two-time Czech crossword-solving champion Jiří Zvolánek (who also devises puzzles) would strongly disagree. “It’s really just a stereotype. I started doing crosswords when I was a boy, and it’s remained a passion of mine throughout my life. Solving puzzles is something that people of ages can enjoy – as we can see at the Czech Open international chess and games festival held in Pardubice. I’m the head of the crosswords section, and every year I’m delighted to welcome competitors from many countries, of different ages and professions – men and women, from children to seniors.” The Czech Open is the world’s biggest festival of chess and games, and Zvolánek first became involved in it fourteen years ago. “My only assistant is my daughter Jana, who is very talented at foreign languages. Each July we’re kept very busy – writing and checking puzzles, helping with the event itself, then doing a triple check of several hundred competitors’ answers, compiling the results tables, and finally announcing the winners.”

The six-hour puzzle marathon – featuring crosswords, word searches, sudoku, kakuro and more – requires a huge amount of preparation. It takes hours to devise just one crossword puzzle, and because the Czech Open is an international event, the organizers need to create both Russian and English versions of the puzzles too. This year, the event featured 464 competitors from 16 different countries, plus other visitors who took some of the materials home with them. “I enjoy the challenge,” says Zvolánek. He also helps to create word search puzzles consisting only of the names of famous chess players. “That’s the hardest thing to do,” he admits. “I’ve got my own private dictionary with

JIŘÍHO ZVOLÁNKA PŘIVEDL K ZAJÍMÁVÉMU KONÍČKU JEHO DĚDEČEK.
JIŘÍ ZVOLÁNEK'S GRANDFATHER INTRODUCED HIM TO HIS LIFELONG HOBBY.

thousands of chess players' names in alphabetical order and arranged according to the number of letters in their surname – but sometimes you simply can't find a name that fits, and you have to start all over again."

Almost half of the competitors at the Czech Open are from other countries. The joint winners of the word search this year were from Slovakia (an international chess referee) and India, while the kakuro event was won by a competitor from Germany. And if anybody is thinking of trying out their crossword-solving skills next year, then remember that the 2017 winner in the Swedish-style grid event completed the puzzle in under three minutes!

So how did Jiří first become involved in crosswords? Half a century ago, at the age of twelve, he was introduced to this fascinating pastime by his grandfather, Jan Chmelík from Hlinsko. He recalls: "He was a very intelligent man, a wonderful person, and he also wrote crossword puzzles. In 1969 we were founding members of the Czech Puzzle and Crossword Association. It organizes tournaments (including correspondence competitions), publishes specialist literature, and helps ensure that quality standards are maintained. There is a hundred-page set of guidelines on crosswords, with 82 separate

LUŠTĚNÍ NA PŘEBORECH BERU JAKO DŮLEŽITÝ TRÉNINK PRO TVORBU KRÍŽOVEK A AKTIVIZACI ŠEDÉ KÚRY MOZKOVÉ.

COMPETITIVE PUZZLE-SOLVING IS EXCELLENT TRAINING FOR DEVISING CROSSWORDS, AND IT HELPS TO KEEP THE GREY CELLS ACTIVE.

sections setting out exactly what should and shouldn't be in a crossword. I think it's amazing that my grandad managed to get me – who was always getting into trouble – involved in a hobby like this! I'm so grateful: after all, life should be rich and varied. I've been devoted to crosswords my entire life. I've learned lots of 'useless' words and expanded my vocabulary hugely."

nenašlu to, co potřebuji, a často musím začínat stále znova," směje se.

O atraktivitě českých křížovek pro cizince svědčí fakt, že téměř polovinu zájemců o luštění během Czech Open tvorí právě účastníci ze zahraničí. V osmiměsíčce se letos například o prvenství podělili slovenský mezinárodní šachový rozhodčí s indickým účastníkem turnaje, cena za vítězství v kakuro open putovala pro změnu do Německa. A pokud si někdo chce poměřit své křížovkářské schopnosti, tak vězte, že letošní švédskou křížovku vítěz vyuštil během tří minut.

Jak Jiří ke svému koníčku přišel? Před půlstoletím jej jako dvanáctiletého kluka ke křížovkám přivedl dědeček Jan Chmelík z Hlinska. „Byl to hrozně chytrý pán, výborný člověk, řešitel i autor křížovek, spolu jsme byli v roce 1969 u vzniku Českého svazu hádankářů a křížovkářů. ČSHAK zařejeve veškerou křížovkářskou a hádankářskou činnost v republice, organizuje přeborové a korespondenční soutěže, vydává specializovanou literaturu, dbá na kvalitu a podobně. Např. jen na tvorbu křížovek existují stostránkové směrnice, obsahující 82 §, co v křížovce musí a co tam napak nesmí být. Dnes se mi to zdá jako zázrak, že děda dokázal kluka, který nemohl chybět u žádné lampařny, přitáhnout k takovému koníčku. A jsem tomu rád, život má být pest्रý. Křížovky mě od té doby provázejí na každém kroku, dozvěděl jsem se spoustu „nepotřebných“ slov a značně si obohatil slovní zásobu,“ vzpomíná křížovkář na své začátky.

Pouhých osm let trvala Jiřímu cesta mezi křížovkářskou elitou, tedy k mistrovské kvalifikační třídě řešitelů křížovek, která mu otevřela cestu na celostátní mistrovství jednotlivců. To se mu podařilo, kromě řady dalších dobrých

ZA SVOU DOSAVADNÍ KŘÍŽOVKÁŘSKOU KARIÉRU „NASBÍRAL“ KROMĚ DVOU MISTROVSKÝCH TITULŮ DALŠÍCH 60 VÍTĚZSTVÍ V HLAVNÍCH SOUTĚŽÍCH. ZVOLÁNEK'S LONG AND SUCCESSFUL COMPETITIVE CAREER INCLUDES TWO NATIONAL CHAMPIONSHIPS AND 60 TOURNAMENT VICTORIES.

umístění, vyhrát celkem dvakrát. Nejvýše si samozřejmě váží svého prvního titulu mistra ČR, který získal ze 144 přítomných křížovkářů přesně den po sametové revoluci, 18. listopadu 1989. „Z Prahy se mi tenkrát podařilo odjet až hluboko v noci, protože všechny přístupové cesty k hlavnímu nádraží byly zatarasené příslušníky VB,“ vzpomíná.

Za svou dosavadní křížovkářskou kariéru „nasbíral“ kromě dvou mistrovských titulů dalších 60 vítězství v hlavních soutěžích a medailovými artefakty by pokryl velký stůl. Co do počtu získaných bodů historicky ze všech konaných přeborů je na 6. příčce českého žebříčku. „Ve sbírání bodů lze pokračovat, ale je to náročné. Znamená to jezdit po přeborech, což leckdy není jednoduché, hlavně tam uspět. Jediná chybka v křížovce vás často odsune mimo bodovaná místa. Přitom třeba do Českého Těšína vyrazíte v noci nebo nad rámem a pak čekáte na nádraží, než soutěž začne. S tupou hlavou to pochopitelně vůbec nejde a domů se vracíte zase až někdy v noci. Už to na mě není, luštím sice strašně rád a jezdím stále, ale zdaleka už ne všude a beru to spíš jako důležitý trénink pro tvorbu křížovek a aktivizaci sedé kůry,“ říká.

Křížovky jsou dnes podle jeho zkušenosti mnohem složitější a sofistikovanější než před lety. Vyvijejí se jak autoři, tak luštitelé. Český křížovkář už ve většině případů nechce lehkou křížovku, kterou vyluští za pár minut, ale takovou, která jej přimutí přemýšlet. V kurzu jsou složitá křížování, náročné obrazce, ani tvary políček zdaleka již nejsou jen tradičně čtvercové. „Co do kvality křížovek jsme světová jednička. Viděl jsem křížovky polské, ruské, ale třeba i japonské a musím říci, že nemáme konkurenci. Existuje na 200 typů křížovek, ale my a Slováci jsme například jediní na světě, kteří luští ty nejtěžší křížovky bez obrazce, takzvané dokreslovky, dále figurální a běžným řešitelům zcela neznámé odrudy křížovek, jako např. darvinovky, dostředovky, hadovky, kaskádovky, kruhovky, obrysovky, odrazovky, odstředovky, ornamentovky, osovyky, ráčkovky, řetězovky, síťovky, stupňovky, terčovky, vlnkovky, zrcadlovky a jiné,“ chválí Zvolánek invenci českých autorů i luštitelů. „Už jen samotné názvy křížovkářských odrůd jsou jasným důkazem, jak milujeme a obohacujeme náš nádherně bohatý český jazyk,“ dodává.

Sám si nejvíce zakládá na faktu, že křížovky vytváří z hlawy, pocitivě tužkou na papíře. „Internetové a počtačové křížovky jsou nekalitní, s omezenou databází výrazů, obsahují spousty chyb a hlavně nemají duši,“ říká autor Jiří Zvolánek. Při pořádání soutěží ani při řešení či vytváření křížovek by se ale neobešel bez rodinného zázemí a souznení manželky i dcery. Vždyť velkou část bytu zabírá na 600 slovníků a encyklopédii všeho druhu a šanony plné souvisejících materiálů.

The Czech Puzzle and Crossword Association keeps a tally of the number of ‘qualification points’ gained by its members. There are four qualification levels for solvers and authors – from beginner level to champion level. At tournaments, the top five places win 5–4–3–2–1 points, and to be ranked in the beginner level you only need 3 points (e.g. three fifth-place finishes out of 50 expert solvers competing in the event). To reach champion level you need to amass 100 points and win the main tournament at least four times. Jiří Zvolánek’s path to champion level lasted just eight years! He also holds rankings for solving riddles and logical problems. For several decades he has collected points at top-level crossword-solving competitions in all parts of the country, winning over 60 major tournaments and building up an impressive collection of medals that would cover a large tabletop. He has twice been the outright winner of the toughest competition of all – the national individual championships – as well as finishing in excellent positions on numerous other occasions. He considers his greatest achievement to be his first ever title, when on 18 November 1989 (the day after the Velvet Revolution) he came top out of 144 competitors. He recalls: “I didn’t manage to leave Prague until very late at night, because the police were blocking all the access routes to the main station.” He is sixth in the Czech rankings in terms of the total number of points amassed at all competitions. “I could continue collecting points, but it’s quite demanding. It means travelling to tournaments, which is not always easy, and of course you have to succeed when you get there. Just one mistake in a crossword and you can find yourself outside the point-scoring positions. And if the tournament’s at the other end of the country, you have to catch a train in the middle of the night and then wait

around – you’re mentally tired, which affects your performance. So I don’t travel much anymore – I still enjoy doing puzzles, and I still compete sometimes, but I see it more as training for actually creating crosswords.”

In Zvolánek’s opinion, crosswords are much more complex and sophisticated than they used to be. Czech crossword-lovers don’t want a simple puzzle that just takes a couple of minutes; they prefer one that makes them think. So the difficulty has escalated – and new types of crosswords have been developed with different shapes, not only the traditional squares. He is full of praise for Czech crosswords: “We’re at the very top in the world. I’ve seen Polish, Russian and Japanese crosswords, and there’s really no competition. There are over 200 types of word puzzle, but Czechs and Slovaks are the only nations who commonly solve the toughest puzzles without any diagrams.” He also appreciates the hugely inventive talents of Czech crossword designers: “We also devise a huge number of different configurations, with words clustered in all kinds of different patterns – around the centre, in a mirror arrangement, in a stepwise shape, in wave formations, and many more. And all of these have their own special names which have enriched the Czech language.”

Zvolánek is proud of the fact that he creates crossword puzzles in his mind, then writes them down with pencil and paper. “Internet- and computer-generated crosswords are not very good – they have a restricted database of words, they contain lots of errors, and above all they lack soul.” He says his wife and daughter have always been hugely supportive of his pastime: his apartment contains around 600 dictionaries and encyclopedias, plus many more files full of useful materials.